

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЖИТОМИРСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ» ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ**

СХВАЛЕНО

Вченою радою КЗ
«Житомирський ОІППО» ЖОР
Протокол № 1
від 08 січня 2026 р.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ КЗ «Житомирський
ОІППО» ЖОР
від 08 січня 2026 р. № 9-ОД

В.о. директора

Ігор СМАГІН

ПРОГРАМА

**підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів
загальної середньої освіти, які впроваджують новий
Державний стандарт базової середньої освіти (7-9 клас)**

**«ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ
ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ УЧНІВ З
ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ НА РІВНІ БАЗОВОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»**

Розробник: комунальний заклад «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради (Гуменюк А.В., в.о. завідувача ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР; Бурова Г.В., кандидат соціологічних наук, методист ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР; Градівська В.М., методист ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР; Козир В.В., методист ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР).

Напрямок підвищення кваліфікації: особливості впровадження інклюзивного навчання та реалізація педагогічної підтримки учнів з особливими освітніми потребами на рівні базової середньої освіти.

Розроблено на основі типової програми: Типова програма підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти (наказ МОН від 12.10.2022 № 904).

Термін дії програми: з 08.01.2026 р. по 08.01.2031 р.

Рецензенти:

Колеснікова Ірина Василівна, кандидат педагогічних наук, заступник директора з науково-методичної роботи, доцент кафедри методики викладання навчальних предметів Комунального закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради.

Шевченко Юлія Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, фахівець (консультант) ІРЦ №13 Дніпровського району міста Києва.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми зумовлена системними трансформаціями української освіти в умовах реалізації реформи Нової української школи (НУШ), оновленням змісту базової середньої освіти та необхідністю забезпечення гарантованого права кожної дитини на якісну, доступну й безбар'єрну освіту відповідно до положень Міністерства освіти і науки України, Закону України «Про освіту», Закону України «Про повну загальну середню освіту» та постанови Кабінету Міністрів України № 957 (зі змінами).

Сучасні суспільні виклики – воєнний стан, вимушена міграція, психоемоційна травматизація дітей, дистанційні та змішані формати навчання – значно розширили коло учнів, які потребують додаткової освітньої підтримки. Це актуалізує підготовку педагогів до роботи в умовах невизначеності, стресу, різнорівневої підготовленості класів та підвищеної психологічної вразливості підлітків.

Програма відповідає концепції розбудови безбар'єрного освітнього простору, реалізації принципів універсального дизайну в навчанні, педагогіки партнерства та міжвідомчої взаємодії закладу освіти з інклюзивно-ресурсними центрами (ІРЦ), батьками та фахівцями супроводу. Вона спрямована не лише на нормативне впровадження інклюзії, а й на формування інклюзивної культури закладу освіти.

Особливої актуальності програма набуває у зв'язку з переходом базової середньої школи на новий Державний стандарт, що передбачає компетентнісний підхід, формувальне оцінювання та індивідуалізацію освітньої траєкторії учня. Для дітей з ООП це означає необхідність гнучкого поєднання адаптацій, модифікацій та диференціації навчання без зниження якості освіти.

Таким чином, запропонована програма є своєчасною, соціально значущою та професійно необхідною, оскільки забезпечує методологічне, нормативне й практичне підґрунтя для якісної реалізації інклюзивного навчання на рівні базової середньої освіти, сприяє підвищенню професійної компетентності педагогів і створенню ефективної системи педагогічної підтримки кожної дитини.

Програма розроблена на основі Типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти (Наказ МОН України від 12.10.2022 № 904).

Цільова група: педагогічні працівники закладів загальної середньої освіти, які впроваджують Державний стандарт базової середньої освіти.

Обсяг (тривалість): 15 годин (0,5 кредиту ЄКТС).

Особливості реалізації програми: програма обсягом 15 год є складником Типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти. Змістові напрями та тематика занять визначені на

основі Типової програми з урахуванням запитів педагогічних працівників закладів освіти.

Форма підвищення кваліфікації: інституційна (дистанційна), у синхронному режимі. У разі відсутності технічної можливості участі в заняттях у режимі реального часу слухачам забезпечується доступ до відеозаписів занять та навчально-методичних матеріалів для опрацювання в асинхронному режимі.

Мета підвищення кваліфікації: розвиток професійних компетентностей педагогічних працівників з питань планування та впровадження інклюзивного навчання в другому циклі базової середньої освіти.

Завдання підвищення кваліфікації:

- розширити теоретичне розуміння концепції інклюзивної освіти та специфіки різних категорій особливих освітніх потреб;
- підвищити професійну спроможність ефективно взаємодіяти в межах команди психолого-педагогічного супроводу, забезпечуючи узгодженість дій усіх її учасників;
- удосконалити компетентність у визначенні індивідуалізованих освітніх результатів і розробленні чітких, вимірюваних критеріїв оцінювання в індивідуальній програмі розвитку (ІПР);
- зміцнити практичні вміння застосовувати адаптації, модифікації змісту навчання та інструменти розумного пристосування відповідно до освітніх потреб учнів;
- розвинути здатність організовувати диференційоване навчання та використовувати гнучкі підходи до оцінювання навчальних досягнень;
- удосконалити навички інтеграції цифрових ресурсів і допоміжних (асистивних) технологій в освітній процес;
- сформувати стійку професійну позицію щодо інклюзії як механізму забезпечення рівних прав і можливостей кожної дитини в освіті.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться (відповідно до професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 № 1225): інформаційно-цифрова (А3), інклюзивна (В1).

Очікувані результати підвищення кваліфікації

Знання й розуміння:

- принципів побудови та планування індивідуальної освітньої траєкторії учня;
- нових соціально-професійних ролей учителя;
- принципів, функцій та інструментів різних видів оцінювання;
- принципів оцінювальної діяльності на основі цілей та критеріїв;
- основних понять: "особа з особливими потребами", "інклюзивне навчання";

- ролей і завдань усіх учасників команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП;
- принципів універсального дизайну в навчанні та стратегій розумного пристосування.

Уміння:

- визначати й враховувати в освітньому процесі вікові та індивідуальні особливості учнів;
- упроваджувати технології та методики особистісно орієнтованого, компетентнісного та інтегрованого навчання, виховання й розвитку учнів;
- створювати безбар'єрне, безпечне, інклюзивне освітнє середовище;
- застосовувати різні види оцінювання;
- визначати сильні сторони учня;
- організовувати оцінювальну діяльність на основі цілей та критеріїв;
- застосовувати принципи універсального дизайну в навчанні та стратегії розумного пристосування з метою забезпечення додаткових потреб учнів в освітньому процесі;

Цінності, ставлення:

- сформованість культури прийняття різноманітності, шанобливого ставлення та співпереживання щодо кожного учня;
- налаштованість на конструктивну співпрацю з батьками й представниками міждисциплінарної команди;
- усвідомлення професійної відповідальності за організацію безпечного, доступного та інклюзивно-орієнтованого освітнього простору;
- готовність інтегрувати інноваційні цифрові та допоміжні технології задля ефективної підтримки учнів з особливими освітніми потребами.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації ґрунтуються на компетентнісному підході, принципах прозорості, зрозумілості та об'єктивності. Оцінювання результатів навчання в межах програми підвищення кваліфікації здійснюється з метою визначення рівня сформованості професійних компетентностей слухачів.

Встановлення відповідності результатів навчання вимогам програми передбачає:

- участь педагогічного працівника в онлайн-заняттях в обсязі не менше 70% загальної тривалості навчання;
- самостійне виконання практичної роботи, спрямованої на оцінювання рівня сформованості інклюзивної та інформаційно-цифрової компетентностей. Максимальна оцінка за роботу – 30 балів;
- проходження підсумкового тестування (20 тестових завдань), де правильна відповідь оцінюється в 1 бал, неправильна або відсутня – 0 балів.

Критерії оцінювання практичної роботи:

25–30 балів – робота виконана повністю; аналіз ситуації глибокий, аргументований; завдання виконані правильно, логічно структуровані; продемонстровано високий рівень професійних компетентностей; відсутні або наявні несуттєві неточності.

20–24 балів – робота виконана в повному обсязі; аналіз достатньо обґрунтований; завдання виконані правильно, але містять окремі неточності; продемонстровано достатній рівень сформованості компетентностей.

15–19 бали – завдання виконані частково або з помилками; аналіз ситуації поверховий; рішення недостатньо аргументовані; простежується базовий рівень сформованості компетентностей.

10–14 балів – практична робота виконана частково; аналіз ситуації фрагментарний; завдання містять суттєві помилки; професійні компетентності сформовані на початковому рівні.

0–9 балів – робота не відповідає вимогам або не виконана.

$$B_3 = \frac{ПР + Т}{2}$$

де:

ПР – оцінка за практичну роботу (до 30 балів);

Т – оцінка за підсумкове тестування (до 20 балів).

Представлення слухачами результатів практичної роботи на підсумковому занятті може додатково оцінюватися заохочувальними балами (по 2 бала за презентацію кожного завдання практичної роботи), які додаються до розрахованого загального бала. Заохочувальні бали враховуються під час визначення підсумкового бала.

Умова отримання свідоцтва про підвищення кваліфікації: документ видається за умови набрання не менше ніж 60% від загальної кількості балів.

Документ про підвищення кваліфікації: свідоцтво про підвищення кваліфікації.

Вартість: 450 грн.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програма орієнтована на підготовку педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти до ефективної реалізації інклюзивного навчання на рівні базової середньої освіти відповідно до вимог чинної нормативно-правової бази та Державного стандарту. Її зміст спрямовано на формування цілісного розуміння організації інклюзивного освітнього процесу, удосконалення професійних умінь співпраці в межах команди психолого-педагогічного супроводу, набуття практичних навичок розроблення та реалізації індивідуальної програми розвитку (ІПР), застосування адаптацій і модифікацій навчального змісту, впровадження принципів універсального дизайну в навчанні, а також використання цифрових і допоміжних технологій як засобів забезпечення доступності та якості освіти для всіх учнів.

Відмінною рисою програми є інтеграція теоретичних і практичних форматів навчання, що передбачає опрацювання реальних професійних ситуацій (кейсовий аналіз), моделювання інклюзивного уроку, відпрацювання алгоритмів розроблення та реалізації індивідуальної програми розвитку (ІПР), застосування моделей спів учителювання, а також добір і використання цифрових та асистивних засобів підтримки.

Освітній процес має практико-орієнтоване спрямування та забезпечує формування професійної готовності педагогів до системного впровадження інклюзивних стратегій у повсякденну педагогічну діяльність, з урахуванням індивідуальних освітніх потреб учнів і вимог чинного нормативно-правового регулювання.

Самостійна робота слухачів організовується у форматі виконання практичних завдань, що забезпечують поглиблене осмислення змісту програми та інтеграцію отриманих знань у професійний контекст.

Підсумковий етап навчання передбачає проведення підсумкового тестового контролю, а також здійснення рефлексивного аналізу професійного зростання та набутого досвіду. Система оцінювання спрямована на комплексне визначення рівня теоретичної підготовки, ступеня сформованості практичних умінь і готовності педагогічних працівників до впровадження інклюзивних підходів та стратегій у щоденну освітню практику.

Зміст програми реалізується у двох модулях та 6 взаємопов'язаних темах. Загальна кількість годин на опанування програми становить 15 годин, з яких: 4 години – лекції, 8 годин – практичні заняття, 1 година – самостійна робота, 2 години – підсумковий захід.

Навчально-тематичний план

Назва навчальних тем	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Разом
МОДУЛЬ 1. Організаційно-нормативні засади впровадження інклюзивного навчання в базовій середній освіті					
Тема 1.1. Механізми забезпечення інклюзивного навчання в базовій середній освіті	2				2
Тема 1.2. Діяльність команди психолого-педагогічного супроводу учнів з ООП у базовій середній освіті: організація, функції та ефективна взаємодія	2				2
Разом за модулем	4				4
МОДУЛЬ 2. Педагогічна підтримка учнів з ООП: індивідуалізація, адаптація та психолого-педагогічний супровід					
Тема 2.1. Методичні засади впровадження адаптацій і модифікацій у базовій середній освіті відповідно до Державного стандарту та ІПР		2	1		3
Тема 2.2. Асистент учителя й асистент учня в інклюзивній школі: межі відповідальності та механізми професійної взаємодії		2			2
Тема 2.3. Універсальний дизайн у навчанні та диференціація як стратегії забезпечення доступності й результативності освітнього процесу для учнів з ООП		2			2
Тема 2.4. Стратегії розумного пристосування та цифрові ресурси як складові загальношкільної моделі безбар'єрного інклюзивного середовища		2			2
Разом за модулем		8	1		9
Підсумковий захід				2	2
Разом годин за програмою	4	8	1	2	15

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. Організаційно-нормативні засади впровадження інклюзивного навчання в базовій середній освіті

Тема 1.1. Механізми забезпечення інклюзивного навчання в базовій середній освіті

Нормативно-правові засади організації інклюзивного навчання. Поняття про учнів з особливими освітніми потребами, інклюзивне навчання, інклюзивне освітнє середовище. Категорії (типи) особливих освітніх потреб (труднощів) і рівні підтримки. Особливості надання педагогічної підтримки.

Тема 1.2. Діяльність команди психолого-педагогічного супроводу учнів з ООП у базовій середній освіті: організація, функції та ефективна взаємодія

Особливості діяльності команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в ЗЗСО на рівні базової середньої освіти. Склад та основні функції учасників команди психолого-педагогічного супроводу. Ефективна взаємодія із батьками дитини з ООП.

МОДУЛЬ 2. Педагогічна підтримка учнів з ООП: індивідуалізація, адаптація та психолого-педагогічний супровід

Тема 2.1. Методичні засади впровадження адаптацій і модифікацій у базовій середній освіті відповідно до Державного стандарту та ІПР

Особливості здійснення адаптацій в освітньому процесі та/або модифікації змісту навчальних предметів (інтегрованих курсів) для осіб з особливими освітніми потребами. Оцінювання учнів з особливими освітніми потребами. Розроблення і реалізації індивідуальної програми розвитку. Реалізація індивідуального навчального плану.

Тема 2.2. Асистент учителя й асистент учня в інклюзивній школі: межі відповідальності та механізми професійної взаємодії

Розрізнення функцій асистента вчителя й асистента учня. Форми спільного викладання в інклюзивному класі. Взаємодія «педагог – психолог – ІРЦ - батьки». Ефективна комунікація та діяльність у команді.

Тема 2.3. Універсальний дизайн у навчанні та диференціація як стратегії забезпечення доступності й результативності освітнього процесу для учнів з ООП

Психолого-педагогічні принципи створення безпечного, підтримуючого та стимулюючого освітнього середовища, що відповідає потребам учнів з

ООП. Поняття про принципи універсального дизайну в навчанні. Реалізація диференційованого підходу під час проведення уроку в інклюзивному класі.

Тема 2.4. Стратегії розумного пристосування та цифрові ресурси як складові загальношкільної моделі безбар'єрного інклюзивного середовища

Поняття про стратегії розумного пристосування. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій для організації інклюзивного навчання та педагогічної підтримки учнів з ООП. Використання допоміжних засобів навчання. Поняття про альтернативні та додаткові методи комунікації.

3.1.Орієнтовний перелік практичних робіт

Практична робота

Тема. Інклюзивне навчання: цифрові інструменти.

Мета: використання цифрових технологій для забезпечення доступного та ефективного інклюзивного навчання учнів з ООП на рівні базової середньої освіти.

Завдання.

1. Проаналізувати ситуацію (кейс).
2. Виконати завдання відповідно до запропонованої ситуації:
 - Створити цифровий інструмент для структуризації діяльності (наприклад: візуальний розклад, покрокову інструкцію, чек-лист або цифровий план уроку) і подайте його у вигляді файлу.
 - Розробити диференційоване цифрове завдання з варіативними рівнями складності, підказками або автоматичним зворотним зв'язком та надайте активне посилання на створене завдання.

3.2. Перелік запитань для самостійного опрацювання:

- Які професійні дії має здійснити вчитель, якщо в учня з ООП у 5 класі після переходу до предметного навчання спостерігається різке зниження академічних результатів та підвищена тривожність?
- Як має діяти педагог, якщо учню встановлено 4 рівень підтримки, але в освітньому процесі фактично застосовуються лише мінімальні адаптації?
- Які поведінкові та навчальні прояви в підлітка можуть свідчити про раніше не діагностовані труднощі (наприклад, специфічні порушення читання або письма), якщо він систематично уникає письмових робіт і реагує агресивно на зауваження?
- Які правові та професійні наслідки можливі у випадку, якщо вчитель не забезпечує адаптації, передбачені індивідуальною програмою розвитку?

- Як зміниться підхід до організації групової роботи, якщо учениця з розладом спектра аутизму демонструє дезадаптацію під час спільних проєктів?
- Хто приймає остаточне рішення щодо методів навчання, якщо між учителем і асистентом виникають розбіжності стосовно необхідності модифікації навчального матеріалу?
- У яких ситуаціях учитель має ініціювати позачергове засідання команди психолого-педагогічного супроводу для перегляду цілей або рівня підтримки учня?
- Як етично й аргументовано побудувати розмову з батьками, якщо виникає потреба змінити рівень підтримки або рекомендувати додаткову консультацію в ІРЦ?
- Яким чином дані щоденних педагогічних спостережень можуть вплинути на семестрове оцінювання учня з модифікованою програмою?
- Які цифрові та допоміжні технології доцільно застосувати в ситуації, коли учень із порушенням зору навчається у змішаному форматі?
- Як запобігти соціальній ізоляції учня з ООП у підлітковому колективі, якщо формальних конфліктів у класі не зафіксовано?

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 03.03.2026)
2. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 03.03.2026)
3. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 03.03.2026)
4. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/osvita2/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrainska-shkola-2/derzhavniy-standart-bazovoiserednoi-osviti> (дата звернення: 03.03.2026)
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 року № 957 "Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти" URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.03.2026)
6. Типова освітня програма 5-9 клас. URL: <https://mon.gov.ua/npa/prozatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-dlya-5-9-klasiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення: 03.03.2026)

7. Методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 7-9 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 02.08.2024 № 1093. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvanniarezultativ-navchannia> (дата звернення: 03.03.2026)

Основна література

1. Асистент вчителя: роль, завдання та практичний досвід: практичний посібник / Гонік С., Ридецька В., Підкаура В. та ін. Звягель, 2024. 74 с. URL: </C:/Users/Aud/Downloads/968.pdf> (дата звернення: 03.03.2026)

2. 33 питання, від яких голова йде обертом. Інклюзія : методичні матеріали / КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР ; за ред. О. С. Голентовської. – Житомир: КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР, 2023. – 42 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1d8p3n0nwEe6LVowv0dSFSEwX8ggrJbRi/view> (дата звернення: 03.03.2026)

3. Організація першого рівня підтримки для дитини в закладі загальної середньої освіти : навчально-методичний посібник / КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР ; за ред. О. С. Голентовської. – Житомир : КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР, 2022. – 127 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1QWMvI9NEibJRrsSd--r0ukNpGsMqyIvY/view> (дата звернення: 03.03.2026)

4. Методичні рекомендації для інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів у осіб з ООП та рівнів підтримки в освітньому процесі / укл.: Л. Прохоренко, Н. Ярмола, О. Набоченко та ін.; Інститут спеціальної педагогіки і психології ім. М. Ярмаченка. ГО «КВАНТ РАЦІО», 2021. 200 с. URL: <https://ispukr.org.ua/?p=12983> (дата звернення: 03.03.2026)

5. Шевчук Л., Заплотинська О., Дроздик Л., Войцеховська І. Впроваджуємо інклюзію в закладі освіти. Методичний посібник. Державна служба якості освіти України, 2023. 86 с. URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/09/Inclusion_zaklad_osvity_SQE-SURGe_2023.pdf

6. Цифровий учитель: путівник для професійного зростання /Ю. Ковальчук, І. Круть, О. Федоренко. Київ: ЮНЕСКО, 2024. 88 с. URL: https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2024/10/czyfrovyj_uchytel_putivnyk_dlya_profesijnogo_zrostannya.pdf (дата звернення: 03.03.2026)

Інтернет-ресурси

1. Публікації Українського інституту розвитку освіти. URL: <https://uied.org.ua/publikaczii/> (дата звернення: 03.03.2026)